

Nr 13.*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner
angående viss ändring av 8 § 2 mom. lagen om lands-
ting.*

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna, nr 133 i första kammaren av herr *Lindblom* och nr 160 i andra kammaren av fröken *Vinge* hemställes, att riksdagen med ändring av 8 § 2 mom. lagen om landsting måtte besluta, att stad, vars folkmängd utgör minst 20 000, bildar en valkrets.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

I fråga om landstingsområdes indelning i valkretsar gälla enligt landstingslagen följande bestämmelser:

För varje valkrets utses — oavsett dess folkmängd — en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 5 000. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets. Vid landstingsområdes indelning i valkretsar skall — med i det följande angivna undantag — iakttagas, att för varje valkrets komma att utses minst 5 och högst 9 landstingsmän. Stad, vars folkmängd utgör minst 15 000, bildar en valkrets. Stad med mindre folkmängd än 15 000 förenas med annan stad eller andra städer eller, då särskilda skäl därtill föranleda, med angränsande landsbygd till en valkrets. I valkrets, som utgöres endast av städer, skall folkmängden uppgå till minst 15 000. Delar av samma stad må icke ingå i olika valkretsar. Valkretsindelningen på landsbygden verkställles, där så lämpligen kan ske, efter domsaga, tingslag eller härad, men eljest efter kommuner. Där bildande av valkrets enligt angivna bestämmelser skulle vålla synnerlig olägenhet, må område med mindre invånarantal utgöra valkrets. Sådan valkrets skall dock — om landsbygd däri ingår — ha en folkmängd av minst 10 000, samt i vad angår landsbygden utgöras av domsaga eller av ett eller flera tingslag eller härad.

Indelningen i valkretsar jämte antalet landstingsmän, som skall utses för varje valkrets, fastställles av landstinget. Förslag till indelning skall avgivas av länsstyrelsen, sedan landstingsområdets kommuner beretts tillfälle att yttra sig. Landstings beslut i fråga om landstingsområdets indelning i valkretsar för val av landstingsmän skall underställas Kungl. Maj:t för godkännande.

I 1862 års landstingsförordning stadgades, att varje stad och varje härad eller tingslag bildade en egen valkrets. Städernas intressen skyddades där-
1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1949. 5 saml. 2 avd. Nr 13—15.*

igenom, att dessa ägde proportionsvis dubbelt så stor representation i landstinget som landsbygden, i det varje stad utsåg en landstingsman för varje påbörjat tal av 2 500 invånare, under det motsvarande siffra var 5 000 för lantvalkretsarna.

I samband med den proportionella valmetodens införande 1909 ändrades städernas överrepresentation så, att för varje valkrets skulle utses en landstingsman samt därutöver för landsbygden en landstingsman för varje fullt tal av 5 000 invånare och för stad för varje fullt tal av 3 000 invånare.

Kravet på jämställdhet mellan stad och landsbygd i fråga om representantskap bragtes inför riksdagen genom motioner 1914, 1915, 1916 och 1917, vilka dock samtliga avslogos.

I proposition till 1924 års riksdag med förslag till ny landstingslag föreslogs bl. a. uteslutande av det tidigare stadsgandet, att stad och landsbygd ovillkorligen skulle välja var för sig. Stad med mindre folkmängd än 20 000 skulle förenas med annan stad eller med andra städer eller med angränsande landsbygd till en valkrets med minst 20 000 högst 44 999 invånare. Stad, vars folkmängd utgjorde minst 20 000, skulle bilda egen valkrets även om flera än 9 landstingsmän skulle utses för staden. Landsbygden skulle delas för sig eller i fall som nyss sagts tillsammans med angränsande stad eller städer i valkretsar med minst 20 000 högst 44 999 invånare. Indelning av valkretsar skulle där så lämpligen kunde ske på landet verkställas efter domsaga, tingslag eller härad men eljest efter kommuner. För att städernas intressen skulle bliva vederbörligen tillgodosedda föreslogs vidare i propositionen som en garanti i detta hänseende, att beslutet i fråga om valkretsindelningen skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning. Konstitutionsutskottet framhöll i sitt utlåtande (nr 30) i ärendet att landsbygd och stad enligt utskottets mening fortfarande borde vara skilda åt i valkretshänseende med hänsyn till den intressemotsättning, som förelåg dem emellan. Den i propositionen föreslagna ordningen skulle enligt utskottet bliva olägligast för städerna — särskilt för de mindre bland dessa, som lätt kunde berövas möjligheten att bliva representerade i landstinget vid en förening med landsbygd i en enda valkrets. Första kammaren godkände det förslag till lagtext, som konstitutionsutskottet från dessa utgångspunkter utarbetat. Andra kammaren däremot godkände en till utskottets utlåtande fogad reservation, som i huvudsakliga delar överensstämde med det kungliga förslaget. I anledning härav framlade konstitutionsutskottet ett sammanjämningsförslag, som godkändes av riksdagen och som innehöll de bestämmelser i ämnet vilka inflöto i 1924 års landstingslag och i huvudsak fortfarande gälla. Enligt dessa skulle stad, vars folkmängd utgjorde minst 15 000, bilda en valkrets. I 8 § 2 mom. fjärde stycket nyssnämnda lag stadgades, att valkrets bestående av stad och landsbygd icke borde utan »synnerliga skäl» bildas.

Vid 1938 års riksdag väcktes motioner (I: 73 av herr Sam Larsson m. fl. och II: 151 av herr Andersson i Rasjön m. fl.) med hemställan om utred-

ning bl. a. av frågan om stads och landsbygds förening i samma valkrets vid landstingsmannaval. I motionerna föreslogs sålunda, att stad icke borde få bilda egen valkrets utan att dess folkmängd uppgick till minst 20 000. Konstitutionsutskottet (utl. nr 11) avstyrkte motionerna utan att närmare behandla sistnämnda fråga, bland annat under hänvisning till att landstingslagen ej lade något ovillkorligt hinder i vägen för en förening i angiven riktning och att betydande meningsmotsättningar då alltjämt gjorde sig gällande i fråga om stads och landsbygds motstridiga intressen. I enlighet med utskottets hemställan avtog riksdagen motionerna.

I anledning av en vid 1945 års riksdag väckt motion (II: 188 av herrar Wallentheim och Eriksson i Sandby) föreslog konstitutionsutskottet i utlåtande nr 9 sådan ändring i 8 § 2 mom. landstingslagen, att momentets dittillsvarande fjärde stycke — vari stadgades, att valkrets bestående av stad och landsbygd icke utan synnerliga skäl borde bildas — skulle utgå. Utskottet fann emellertid ej tillräckliga skäl att helt borttaga den anförda bestämmelsen, då den principiella åtskillnaden mellan stad och land alltjämt borde framgå av stadgandet. Däremot borde ordalydelsen erhålla en sådan uppmjukning, att stadgandet i större utsträckning än som hittills varit fallet kunde anses innefatta ett medgivande till förening av stad och landsbygd i en valkrets, då särskilda skäl, såsom geografiskt läge, kommunikationer etc., gjorde en dylik förening ändamålsenlig. I anslutning härtill föreslogs en ändring av momentets tredje stycke på sådant sätt, att stad med mindre folkmängd än 15 000 skulle få förenas med angränsande landsbygd till en valkrets, »då särskilda skäl därtill föranleda». Förslaget godkändes av riksdagen.

I de nu förevarande motionerna hemställes, att riksdagen med ändring av 8 § 2 mom. lagen om landsting — vari stadgas, att stad, vars folkmängd utgör minst 15 000, bildar en valkrets — måtte besluta, att stad, vars folkmängd utgör minst 20 000, skall bilda en valkrets. Några nya vägande skäl för det framförda förslaget ha icke anförts av motionärerna. Sådana föreliggande enligt utskottets mening ej heller. Det torde även i fortsättningen höra ankomma på landstingen själva att under Kungl. Maj:ts kontroll, inom den nuvarande lagstiftningens ram och med beaktande av olika lokala intressen och behov, besluta önskvärda jämkningar i valkretsarnas storlek. Under hänvisning härtill samt till vad som tidigare förekommit i ämnet får utskottet avstyrka bifall till motionerna. Utskottet hemställer alltså,

att motionerna I: 133 och II: 160 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 mars 1949.

På konstitutionsutskottets vägnar:

JONES ERIK ANDERSSON.

Närvarande

från f ö r s t a kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Herlitz, Mattson, Björck*, Hällgren*, Sandberg, Thun*, Arrhén, Damström och Georg Pettersson*; samt

från a n d r a kammaren: herrar von Friesen*, Fast, Pettersson i Norregård, Swedberg, Norén, Nolin, Spångberg och Olsson i Mora samt fru Svedberg.

* Ej närvarande vid justeringen.
